

Alo Põldmäe kammerooper ka-
hes vaatuses.

Jaak Krossi libreto.
Dirigent — Vello Pähn.
Lavastaja — Arne Mikk.
Lavakujundus ja kostüümid —
Uno Kärbis.
Eietendus 19. VI 1986.

RAEKOJAS

Esimene mõte, mis läbi pea vilksatas: millestki ei saa aru (19. VI). Lakkamatu kõmin kõrvus. Tegelased kord sagivad, kord oleksid kui paigale naelutatud, appihüüdev pilk dirigendil. Kõigepealt tutvusi-
me üpris sümpaatse raeseltskonnaga, siis ilmusid iseteadlikud komejandid, siis tormas sisse kummaline koleda parukaga piiga, kes muudkui seletas midagi raele (mida küll?). Järsku kostis selgelt «Lähme ometi sööma!» (Vaheaeg). Ja uuesti segadus, nüüd saabusid robustsevõitu härra — arvata-
vasti negatiivne kangelane — ja veel üks talumees jälle jubeda parukaga. Aga lõpuks on kõik hästi ja nii raeseltskond kui ka publik ootavad kannatamatult komejante tagasi.

Võiks ju pahandada põikpäise ooperiküllastajaga, kes ei loe enne etenduse algust ka-
valehte. Ent eeslaste esitatud eesti ooper ärgitab tahes-tahtmata omal jõul teosest jagu saama. Kahjuks see ei õnnestunud. Miks?

Vahest ei olnud tegijad täiel määral arvestanud saali akustikat. Helilooja kasutas küll kammerkoosseisu (flööti, ka piccolo, oboe, fagott, metsasarv, trompet, löökpillid, kaks viiulit, alt, tšello, tšembalo), aga näiteks üks metsasarv (või vähemalt tema kasutamiseviis) mõjus Raeojas lausa wagnerlikult. Orkestratsiooni probleem ei lahendanud ka metsasarvest loobumine. Lauljad unustavad, et on tegemist kammerooperiga, vokaalpar-
tiid kõlavad ülepingutatud jõu-

ESKIIS «RAEOOPERIST»

lisusega. Ilmselt pole ka helilooja alati häält otstarbekalt kasutanud.

«Raeooper» pani juurdlema ammu kulunud teema üle — sõna ja helide seos. Kohati tunnetab A. Põldmäe sõna muusikas loomulikult (näit. Barba osa jm.). Samas on stseene või partiilõike, kus sõna oleks justkui vägivaldselt helidesse vormitud (eriti Annika jutustus raele). Viimane arvamus tekkis õigupoolest pärast

PARTITUURI

lehitsemist.

Selgus, et mõned jooned ooperi ülesehituses tõesti häirivad etenduse vastuvõtmist. Näiteks. I vaatus alguses on kaks olulist sündmust: komejantide tükid turuplatsil ja heledapäise mehe (Sepa Jaani) kinnivõtmise. Mõlemast hargnevad ooperi põhiliinid, mõlemal peaks olema piisavalt mõjuruumi. Näib, et teine sündmus vajaks rõhutatud esiletõstmist, selgemat eraldust talle eelnenud komejantide imetlemisest. (Ausalt öeldes ei hõl-
busta siin ka tekst arusaamist. Pürjermeister: «Aga mina, mu härrased, ma püsin oma kiisimuse juures ja ma küsin, kas seal on mingisugune riisin?»). Praegu jääb Sepa Jaani ahe-
laissepanek vaatata mällu üsna hapra pidepunktina. Nii et raeseltskonna protest «Vägi-
vald! Vägi-
vald!» võiks olla suunatud hoopis komejantide taunimise vastu.

Komejantide stseen on nii muusikalt kui ka lavalahendu-

HENNO SAARNE foto

selt (ballettmeister Mai Murd-
maa) elav ja ere (mida arvab kommete ajalugu sellise stseeni tõepärasusest?). Kuid Annika pikk jutustus seejärel (Annika palub raelt kaitset Sepa Jaanile) on venitatud, monotoonne. Kahju! Võib-olla tulnuks muusikas teksti kas või kontrasti põhimõttel liigendada, kindlate telgede ümber koondada. (Mõnel etendusel tundus, et tähtsa tekstiga lõikudes võinuks soolopilligi tagasihoidlikumalt kasutada — ikka Raeokoda silmas pidades.)

A. Põldmäe näib olevat eelkõige fantaseerija muusikas, uue materjali väljamõtteleja, hoopis vähem aga materjali osav arendaja või kasvataja. Sellepärast ongi ta teostele tunnuslik kaleidoskoopiline ter-
viklikkus. Niisugune on ka «Raeooper», ehkki seda läbib mitu korrastavat juhtmotiivi. Kõige säravam on muidugi teema trompetilt — nagu keskaja Tallinna taasärataja. Ooperi muusikas täheldame kaht põhisfääri — varase muusika (just keskaegse linnamuusika) stiilsatsiooni ja nüüdisaegset helikeelt, mis on omavahel tihe-
dalt seotud, pealegi hõljub nende kohal õrn romantismivine. Pillitambrite võimaluste maailmas tunneb A. Põldmäe end koduselt (meenutagem «Merineitsit», Kontsert-sümfoonia löökpillidele ja orkest-
rile vms.), «Raeooperist» jäi meelde näiteks komejantide stseeni tabav koloriit.

RAEKOJAS

Tegelikult on ju tore, et Raeojas vestibüüli kujud nagu elustuksid ja korrus kõrge-
mal erksajumeliselt askeldama hakkavad. «Raeooper» on tänapäeva mäng minevikuga. Vahest võinuks lavastuses mänguvabadust, kerget enese-
ironiat rohkemgi olla (Tiit Trallal — Pürjermeisteril leidub seda ehk kõige enam), rääkimata lõdvestavast naerust. Mõned stseenid on lahendatud küllalt teravmeelselt, näit. I vaatus lõpp (Pürjer-
meister Schale — proua Schale-Barba). II vaatus algus

(Pürjermeister Schale võtab partituuri, laulab sealt ühe fraasi ja ulatab siis noodid diri-
gendile) jm. Ilmselt oli lavas-
tajal ideevälgatusi veelgi — osa etendusi on detailirikka-
mad, kaaskiskuvamad, teised seevastu meenutavad akadeemilist kontsertetendust (laulja vaatab aknast välja, istub, seisab, jalutab natuke ringi, istub, seisab...). Kuidas saaks loide-
duse ja passiivsuse idu estoone-
lastest välja ajada? Teater kaotab oma mõtte, kui siinpool rampi on väsinud publik ja teisel pool rampi tüdinud näite-
seltskond. Professionaalsus tähendab ka väsimuse peletamist vajalikul hetkel.

«Raeooper» on ansambli-
ooper ja just ansambli saavu-
tusest sõltub etenduse ilme. Nähtud etendustest oli muusi-
kaliselt tugevaim 10. septemb-
ril (dirigent V. Pähn, osalised V. Kuslap, L. Tammel, T. Tralla, T. Jaaksoo, V. Kiik, E. Kärvet, R. Gurjev, U. Tauts, T. Maiste jt.; lisagem ka H. Müll-
bergi, M. Eensalu, M. Haameri, L. Talviku, Ü. Tundla). Es-
toonlased suudavad kõigi ras-
kuste kiuste ka nüüdisooperiga toime tulla, ehkki mitte igal esituskorral. Orkester vahel hülgab, vahel on keskpärane ja vahel võimatult halb. Loomu-
likult peaks «Raeooperi» or-
kestri koosseis olema püsiv, ilma juhukülastisteta.

«Raeooper» osutus sügisel hoopis elujõulisemaks, kui ke-
vadel loota võis. Pole just kin-
del, et A. Põldmäe on lausa sündinud teatrihelilooja, aga igatahes saaks temast hea kammerooperikirjutaja. «Rae-
ooper» toob kokku huvilisi, kes suurde saali ehk poleks tulnudki nüüdisteost kuulama. Selles külgetõbejõus peitub A. Põldmäe ooperi suur tähendus.

KRISTEL PAPP

Sirp ja Vasar 21.11.86